

Het preventielandschap en de link met de setting zorg

Tot 75% van de totale gezondheidszorguitgave in Westerse landen gaat naar chronische aandoeningen zoals hart- en vaatziekten, kanker, diabetes en ademhalingsproblemen. Dit terwijl 70 tot 90% van deze chronische aandoeningen te vermijden is door te kiezen voor een gezonde levensstijl. Dat toont hoe belangrijk preventie is. Én toch gaat nog geen 3% van het budget voor gezondheidszorg naar preventie.

Gezondheid is een van de topprioriteiten bij burgers. Het belang van gezondheidsbevordering en ziektepreventie krijgt alsmear meer aandacht. Ook in de zorg. Waarom het zo belangrijk is om zorg en preventie te koppelen? Omdat het nastreven van een gezond leven kan helpen om ziektes te voorkomen. Of, in het geval van een bestaande ziekte, het kan helpen om de levenskwaliteit zo goed mogelijk te houden.

Wat kan je als zorggraad doen om de gezondheid van burgers te bevorderen? Hieronder vinden jullie enkele definities en ook wat toelichting bij het Vlaamse preventielandschap.

Definitie gezondheid:

Gezondheid kent drie dimensies: een fysieke, mentale en sociale. En ze beïnvloeden elkaar. In de literatuur wordt dit ook wel het 'biopsychosociaal model' van gezondheid genoemd. Gezondheid moet worden gezien als een holistisch begrip. Het gaat enerzijds over de mens in zijn geheel en anderzijds heeft het een invloed op alle aspecten van het dagelijks functioneren. In het werken aan gezondheid wordt altijd rekening gehouden met deze drie dimensies.

"Health is a state of complete physical, mental and social well-being and not merely the absence of disease or infirmity." (WHO, 1946)

Definitie ziektepreventie:

Het voorkomen van specifieke ziekten of aandoeningen. Er zijn verschillende soorten preventie:

- primaire preventie (eliminieren van oorzaken)
- secundaire preventie (vroegtijdig opsporen en behandelen)
- tertiaire preventie (voorkomen van verdere invalidering)
- quaternaire preventie (vermijden van onnodige interventies)

Definitie gezondheidsbevordering:

Individen of groepen in staat stellen om controle te verwerven over de determinanten van hun gezondheid door ervoor te zorgen dat gezonde keuzes evidentier/makkelijker gemaakt worden en ongezonde keuzes minder evident/gemakkelijk zijn.

Hoe werken aan gezondheid anno 2020?

Om gezondheid te bevorderen, probeer je bij te dragen aan een gezonde leefstijl en een gezonde omgeving voor alle burgers. Hiervoor kan je verschillende strategieën gebruiken.

Bij educatie informeer je en sensibiliseer je de doelgroep over een gezonde leefstijl en versterk je hun competenties. Voorbeelden van concrete acties zijn een infosessie die je geeft, een folder die je uitdeelt of een sensibiliseringscampagne die je voert in de media.

Omgevingsinterventies hebben als doel de fysieke en sociale omgeving aan te pakken zodat die de gezondheid beschermt en gezond gedrag aanmoedigt. Dit omvat het voorzien van de nodige infrastructuur en een gezond aanbod, maar ook het inrichten van de omgeving.

Voorbeelden van concrete acties zijn het vervangen van een snoepautomaat door een aanbod van gezonde dranken en tussendoortjes of het verwijderen van asbakken in openbare ruimten.

Regels en afspraken scheppen duidelijkheid over wat er wel/niet verwacht wordt of toegelaten is op het vlak van gezond en ongezond gedrag. Met regels en afspraken worden ook ondersteunende initiatieven georganiseerd die gezond gedrag bevorderen of een omgeving gezond inrichten. Voorbeelden van concrete acties, op een hoger niveau, zijn het invoeren van een rookverbod in scholen of CAO 100 binnen ondernemingen. Maar ook minder formele regels of afspraken kunnen gemaakt worden. Een voorbeeld van dergelijke minder formele regels is een gezin dat concreet actie onderneemt om afspraken te maken rond schermtijd.

Zorg en begeleiding verwijst naar het inbouwen van vroegdetectie, vroeginterventie en kwaliteitsvolle doorverwijzing naar de zorg voor diegenen die dat nodig hebben. Concrete acties kunnen bijvoorbeeld betrekking hebben tot het voorzien en organiseren van extra zorg en begeleiding voor jongeren met overgewicht.

Het preventielandschap

Vlaanderen voert een preventief gezondheidsbeleid om gezondheidswinst op bevolkingsniveau te realiseren en zo mensen niet alleen langer te laten leven maar ook hun levenskwaliteit te behouden en te verhogen. Om dit te realiseren werden er Vlaamse Gezondheidsdoelstellingen geformuleerd. Deze doelstellingen zijn er:

- om richting te geven aan het preventieve gezondheidsbeleid
- als toetssteen voor het huidige gezondheidsbeleid
- als aangrijpingspunt voor strategieën en acties
- om middelen te (re)alloceren i.f.v. strategische keuzen
- om verantwoording af te leggen over gebruikte middelen
- om communicatie tussen actoren te verbeteren
- als basis voor effectief overheidsbeleid/management

Deze doelstellingen, de focus en de richting die het beleid uit wil met preventie staan geformuleerd in het strategisch plan: [‘de Vlaming leeft gezonder in 2025’](#).

Dé gezondheidsdoelstelling:

- Tegen 2025 leven we gezonder op het vlak van gezond eten, sedentair gedrag, lichaamsbeweging, tabak, alcohol en drugs. Hiervoor voeren we een beleid in de levensdomeinen gezin, vrije tijd, onderwijs, werk, zorg en welzijn en de buurt, richten we ons rechtstreeks naar de burger en hebben we aandacht voor goed bestuur.
- Dit alles leidt tot een verbetering van verschillende indicatoren bij diverse bevolkingsgroepen met aandacht voor kwetsbare groepen.

Er zijn ook subdoelstellingen geformuleerd. In deze tekst staan alleen deze die hoofdzakelijk van toepassing zijn op de eerste lijn, maar in het strategisch plan [‘de Vlaming leeft gezonder in 2025’](#), kan je alle subdoelstellingen raadplegen.

- Meer gezondheid in de zorg
  - Tegen 2025 voert een toenemend percentage van de zorg- en welzijnsvoorzieningen een preventief gezondheidsbeleid dat aan minimale kwaliteitscriteria voldoet.
  - Tegen 2025 past een toenemend percentage van de zorgverstrekkers en hulpverleners de beschikbare preventiemethodieken toe.
- Gezonde buurten

- Tegen 2025 voert een toenemend percentage van de lokale besturen een preventief gezondheidsbeleid dat aan minimale kwaliteitscriteria voldoet.
- Goed bestuur, de weg naar gezondheid
  - Tegen 2025 voeren de relevante beleidsdomeinen van de verschillende overheden een beleid dat gericht is op het vermijden van gezondheidsrisico's, het bevorderen van gezonde keuzes en een gezonde levensstijl, op zijn minst op niveau van omgevingsinterventies, afspraken en regelgeving.

Twee belangrijke focussen hierbij zijn enerzijds *Health in All Policies*, nl. als je een project wil uitrollen op lokaal niveau rond gezondheid, kijk dan eens over het muurtje om samen te werken met andere beleidsdomeinen die het project kunnen versterken. Dat hoeven niet alleen partners uit de zorg te zijn. Anderzijds is het ook belangrijk om oog te hebben voor de 'meest kwetsbare' doelgroepen uit de buurt, om de gezondheidsongelijkheid aan te pakken. Werk samen met doelgroepen, betrek hen. Meer toelichting over deze focussen vind je ook in het strategisch plan '[de Vlaming leeft gezonder in 2025](#)'.

Wie is de sector preventieve gezondheidszorg (volgens preventiedecreet 2003)?

- Partnerorganisaties (PO's) = dit zijn organisaties met expertise in een of meerdere domeinen van de preventieve gezondheidszorg. Bv. Vlaams Instituut Gezond Leven, VAD, Sensoa, EVV ... (<https://www.zorg-en-gezondheid.be/partnerorganisaties>).
- De Logo's (Lokaal GezondheidsOverleg helpen o.a. in hun werkgebied de initiatieven en methodieken bekend te maken die de Vlaamse overheid aanbiedt om de gezondheid van de bevolking te bevorderen, te beschermen of te behouden. [Logo's zijn partners binnen de regionale zorgplatformen en worden verwacht de voortgang naar de gezondheidsdoelstellingen op te volgen en de passende conclusies te trekken. Kijk hier voor het Logo in je buurt.](#)
- Organisaties met terreinwerking (OTW's) voeren opdrachten uit naar eindgebruikers en passen methodieken toe. Bv. CCG's, landsbonden van mutualiteiten, consultatiebureaus Kind & Gezin ...
- Individuele zorgaanbieders staan in voor het terreinwerk binnen de preventieve gezondheidszorg, naast organisaties met terreinwerking en anderen. Bv. hulpverleners in de eerste lijn.

Gezondheidsongelijkheid verkleinen

Eerstelijnswerkers zijn essentieel in het verkleinen van de gezondheidskloof. Ze bevinden zich vaak in een buurt, wijk, gemeenschap. Hierdoor kunnen ze een lokale kwalitatieve analyse van de problemen en doelgroep(en) maken. Dat vormt de basis voor een toegankelijk gezondheidsbevorderend aanbod en beleid. Door een participatief traject te lopen met intermediairs uit de verschillende beleidsdomeinen (sociaal, gezondheid, economie ...) bouwen ze mee aan een integrale aanpak. Dit hangt samen met een intense samenwerking met mensen in maatschappelijk kwetsbare situaties en hun vertrouwensfiguren. Zo dragen eerstelijnswerkers bij aan de verhoogde betrokkenheid, een groeiend draagvlak en eigenaarschap van gezondheidsbevorderende initiatieven. Eerstelijnswerkers zijn daarom best mensen met zowel empowerende als politiserende kennis, vaardigheden en houding.

De gezondheidskloof verkleinen betekent echter niet dat je alleen werkt naar, met en voor mensen in maatschappelijk kwetsbare situaties. Om gezondheidsongelijkheid te verkleinen en elk individu de maximale kansen te bieden op een gezond leven werkt de preventiesector op een manier dat gebaseerd is op *equity*. Hiervoor werken ze volgens het principe van proportioneel universalisme: ze ontwikkelen een aanbod waarmee je je richt tot de volledige doelgroep, maar waarbij je varieert in aanpak (extra inspanning, benutte kanalen, toeleiding tot aanbod ...) in functie van de ondersteuningsnoden. Dit is nodig om het Mattheüseffect terug te dringen. Want een universele benadering biedt onvoldoende garanties dat deze beantwoordt aan de variëteit aan behoeften en omstandigheden waarin mensen leven. Het universele is vaak geënt op een gemiddeld mens of afspiegeling van de ontwikkelaar waarbij je uitkomt op een niet-maatschappelijk kwetsbare situatie. Tegelijk zou het standaard kiezen voor een categoriale aanpak geen efficiënte investering van middelen zijn. Bovendien is de kans op stigmatisering groot.

Wat betekent dit nu voor de zorgraden?

Wil je met de zorgraad ook de gezondheid van de burgers bevorderen? Laat je alvast inspireren op preventiemethodieken.be. Via dit platform kan je zoeken naar **methodieken, materialen en diensten** in het kader van een preventief gezondheidsbeleid binnen de verschillende **levensdomeinen**. De informatie biedt inspiratie en ondersteuning bij een preventief gezondheidsbeleid met als doel het voorkomen, begeleiden en informeren van burgers wat betreft gezondheidsbevordering en ziektepreventie.

Laat je hiervoor zeker ondersteunen door het [Logo uit je buurt](#). Het Logo is lid van het regionale zorgplatform en kan helpen om het netwerk rond gezondheid en preventie uit te bouwen of om een concreet project te starten, gekaderd binnen een gezondheidsbeleid.

Nuttige links

- ▶ Websites van partnerorganisaties:
  - [Vlaams Instituut Gezond Leven](#)
  - [Vlaams expertisecentrum Alcohol en andere Drugs](#)
  - [Vlaams expertisecentrum voor seksuele gezondheid](#)
  - [Expertisecentrum Val- en fractuurpreventie Vlaanderen](#)
  - ...
- ▶ Andere nuttige links:
  - [Vlaamse Logo's](#)